

بررسی منشاء نقوش حیوانی سفالینه‌های تپه‌های سیلک

عباس اکبری

(دانشجوی دکترای پژوهش هنر دانشکده هنرهای زیبا
عضو هیأت علمی دانشکده هنر و معماری دانشگاه کاشان)

چکیده: بررسی و پژوهش‌های متنوعی درباره ویژگی‌های مختلف سفال در تمدن سیلک صورت گرفته است. تنوع این پژوهش‌ها چنان است که در نگاه نخست به نظر نمی‌رسد مجال دیگری برای پرداختن به ویژگی‌های سفال این تمدن خصوصاً بررسی نقوش که به نوعی موضوع این مقاله است، مانده باشد. اما مقاله‌ای که پیش روی شما است می‌کوشد منظری جدید از مطالعه نقوش سفالینه‌های این تمدن را نشان دهد. این منظر که همانا شناخت و معرفی منشأ پیدایش نقوش حیوانی این سفالینه‌ها است به واسطه جدیدترین یافته‌های باستان‌شناسی در طرح بازنگری تپه‌های سیلک ممکن گردیده که چگونگی انجام آن در این مقاله ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی: سیلک، نقوش حیوانی، کاشان، سفالینه

مقدمه

ایران از جمله معدود کشورهای جهان است که سیر تحول هنر و فن سفالگری را می‌توان در اغلب نقاط آن بررسی و مورد استناد قرار داد. اغلب این سفالینه‌ها از تپه‌های باستانی پراکنده در مناطق مختلف ایران به دست آمده‌اند. اگرچه از اکتشاف، حفاری و معرفی اکثر این مراکز چندین دهه می‌گذرد اما به علت تعداد زیاد آنها و مشکلات و موانع متعدد همچنان بررسی‌های تخصصی‌تر و حفاری‌های جدید، کمتر در آنها صورت گرفته است. شاید به همین دلیل نیز به نظر می‌رسد بیشتر پژوهش‌های انجام شده از اطلاعات ثابتی که سالها قبل به دست آمده بهره می‌برند و در نتیجه کمتر به نتایج جدیدی دست می‌یابند. اما خوشبختانه در موضوع مورد بررسی این مقاله تازه‌ای را در اختیار قرار داده است که راه‌گشای ما خواهد بود. از این رو خواهیم کوشید تا در این مقاله

ابتدا منظورمان از منشأ نقوش را مطرح کرده و سپس این مبحث را با توجه به معرفی اولیه سیلک از نظر معنی واژه، اولین حفاری‌ها و آثار یافت شده در گذشته و در حال حاضر به سرانجام برسانیم.

منظور از منشأ نقوش

عموماً در مطالعه نقوش آثار هنری، جنبه‌های تاریخی، طبقه‌بندی کردن آنها، مقایسه‌های تطبیقی و یا ... مطرح می‌شوند. این موارد را می‌توان در پژوهش‌های پیرامون نقوش سفالینه‌های ایران خصوصاً سفالینه‌های تپه‌های سیلک نیز مشاهده کرد. اما هدف و منظور ما در این مقاله به غیر از مواردی از این دست شناخت سرچشمه به تصویر کشیدن این نقوش توسط سفالگران ساکنان سیلک است. بدین منظور سوال‌های زیر در حقیقت مسأله این پژوهش بوده‌اند:

۱- آیا نقوش سفالینه‌های سیلک از منشأ کهن الگویی بهره می‌برند؟

و شمالی و در نتیجه امکان صید ماهی توسط صیادان سیلک بدیهی است.

۴- تطابق ریخت رئالیستی نقوش سفالینه‌های لایه‌های آغازین تمدن سیلک با آثار به جا مانده از حیوانات کشف شده در طرح بازنگری نشان از منشاء بومی و طبیعت اطراف سفالگران سیلک است.

۵- مشاهده نقوش حیوانی در لایه‌های متاخر با ریخت‌های غیر رئالیستی همچون اسطوره‌ای نشان از تأثیر دیگر اقوام بر سفالینه‌های متاخر این منطقه است.

◆ فهرست منابع

- ۱- بهزادی، رقیه، آریاها و نا آریاها در چشم‌انداز کهن ایران، تهران، طهوری، ۱۳۸۳.
- ۲- بهزادی، رقیه، قوم‌های کهن در آسیای مرکزی و فلات ایران، تهران، طهوری، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
- ۳- پوپ آرتور، ترجمه: ژیلبرت صدیق پور، تهران، مترجم، ۱۳۸۰.
- ۴- توحیدی، فائق، فن و هنر سفالگری، تهران، سمت، ۱۳۸۵.
- ۵- رفیعی، لیلا، سفال ایران از دوران پیش از تاریخ تا عصر حاضر، تهران، یساولی، ۱۳۷۷.
- ۶- فرخ یار، حسین، بهشتی در حاشیه کویر، کاشان: هیأت امنا شاهزاده هادی، ۱۳۷۵.
- ۷- کامبخش فرد، سیف‌الله، سفال و سفالگری در ایران، تهران، ققنوس، ۱۳۸۰.
- ۸- کلانتر ضرابی، عبدالرحیم، تاریخ کاشان، فرهنگ ایران زمین، چاپ دوم، ۱۳۴۱.
- ۹- گیریشمن، رومن، سیلک کاشان، ترجمه: اصغر کریمی، تهران، میراث فرهنگی، ۱۳۷۹.
- ۱۰- ملک شه میرزادی، صادق، سفالگران سیلک، میراث فرهنگی، ۱۳۸۳.
- ۱۱- ملک شه میرزادی، صادق، صیادان سیلک، میراث فرهنگی، ۱۳۸۴.
- ۱۲- ملک شه میرزادی، صادق، نقره کاران سیلک، میراث فرهنگی، ۱۳۸۲.

آمدن ضربه بود دال بر شکستن عمدی استخوان‌ها توسط ساکنان سیلک برای استفاده از مغز آنها در تغذیه بوده است.» (ملک شه میرزادی، ۱۳۸۳، ۹۶) اما حیواناتی که استخوان‌های آنها در این حفاری‌ها به دست آمده عبارتند از:

- ۱- راسته زوج سمان متشکل از گوسفند سانان، بز، گوسفند وحشی و اهلی و گراز.
- ۲- راسته فرد سمان متشکل از اسب سانان، گورخر.
- ۳- راسته گوشتخواران متشکل از سگ سانان، کفتار و گربه سانان بزرگ (پلنگ و یایوز).
- ۴- راسته پرندگان و خزندگان (مانند لاک پشت) (همان).

بدیهی است با این یافته‌های جدید که توسط متخصصین باستان‌شناسی بررسی شده‌اند می‌توان مدعی شد سفالگران سیلک از طبیعت اطراف خود و حیوانات موجود در آن به عنوان اولین منبع الهام در تصویرگری کارهای خود استفاده کرده‌اند. وجه رئالیستی نقوش سفالینه‌های لایه‌های ابتدایی نیز مؤید همین مهم است هرچند در لایه‌های متاخرتر پیدایش نقوش اساطیری می‌تواند نشان از وجود ارتباط بین اقوام سیلک و سایر تمدن‌ها باشد. به هر روی ماحصل مطالب به نگارش درآمده در این موضوع را می‌توان در نتایج زیر خلاصه کرد.

◆ نتیجه‌گیری

- ۱- تاپیش از حفاری‌های جدید عمده نظرات گذشته در خصوص منشاء نقوش حیوانی سیلک مبتنی بر احتمال چندین عامل از جمله تأثیر اقوام دیگر بود.
- ۲- با توجه به دستاوردها و یافته‌های جدید طرح بازنگری سیلک و نتایج حاصل از آن می‌توان قریب به یقین گفت پیدایش اولیه نقوش حیوانی سیلک به واسطه وجود همین حیوانات در اکو سیستم این منطقه و مشاهده آنها توسط سفالگران سیلک و بازنمایی آنها بر روی بدنه‌های سفالی بوده است.
- ۳- از میان نقوش حیوانی سیلک نقش ماهی نیز به واسطه وجود رودخانه‌ای مابین تپه‌های جنوبی

Analyzing the Resource of Animal Design in Sialk Hills

Abbas Akbari

(Student of Doctorate Degree in Art Research, Fine Arts Faculty, Tehran University, Member of Scientific Board of Kashan University)

There are different kind of accomplishments and researches done about the specifics of pottery in Sialk .It seems there are no information with regards to this issue that can be searched but the purpose of this essay is to try and show you a new view of pottery designs belonging to this civilization. This view is about the knowledge and introduction of the source of these animal designs on potteries and help us to understand the process of the latest knowledge on archeology about the Sialk hills revision plan .

Keywords: Sialk

Animal Design

Kashan

Pottery

Old Stamps Symbols of Identity and Possession

Neda Rezaei Azar

(M.A. in Graphic Design , Member of Scientific Board of Azad University, Shahre-e-rey Branch)

Stamps are one of the most fragile artificial objects made by man. These valuable objects are symbols that represent beliefs, arts, traditions and the way of previous generation's life.

These stamps with their patterns are the documents of civilized history of old Persia. In forth millennium A.D. there were new developments in the system of commerce and contracts due to the production of stamps. The stamping of all kinds of objects and dishes was a sign that they belonged to their owner and as a result the value of them were evaluated according to their owner, the maker and seller of the stamp. Even though there have been many sources with regards to Iran's art and history and even studies done on stamps but there is still a necessity to view them from different aspects and to study these stamps according to their design, pattern, history and the area they were found in, so we can find a way to know about old times and to make research an easier process to find information in. In this abstract we will try to use this very same technique to describe and by referring to the available table you can find out about the development and growth of this work of art easily and efficiently. We hope that this point of view shows a simpler, easier, deeper and a more efficient process in the way we wish to search about history.

Keywords: Stamp

Form

Design